

Programlamaya Giriş HAFTA 11 İşaretçiler (Pointers)

Prof. Dr. Cemil ÖZ Doç. Dr. Cüneyt BAYILMIŞ Dr. Öğretim Üyesi Gülüzar ÇİT

Konu & İçerik

- ▶İşaretçiler (Pointers)
- ▶İşaretçi Aritmetiği
- ▶İşaretçi Gösteren İşaretçiler
- ➤ Struct Gösteren İşaretçiler
- ➤ Fonksiyon Parametresi Olarak İşaretçiler
- Dinamik Bellek Kullanımı (Nesne Gösteren İşaretçiler)
- ➤ Dinamik Diziler
- ➤ Kaynaklar

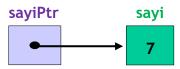
- Çok güçlü bir özellik fakat yönetimi zor.
- Belleğin dinamik olarak kullanımına olanak sağlar.
- Özellikle dizi ve karakter dizileriyle yakın ilişkisi vardır.
- ➤ Genel kullanım alanları
 - ➤ Dizi elemanlarına erişim
 - Fonksiyon giriş parametrelerinin orijinalinde de değişiklik gerektiğinde
 - ➤ Dizi ve karakter dizilerini fonksiyonlara gönderirken
 - ➤ Sistemden bellek isterken
 - ➤ Bağlı listeler, ağaç yapıları v.s. gibi veri yapıları oluştururken

- - Değer olarak bellek adresi içerir.
 - işaretçinin içerdiği adres, bir değişken, fonksiyon, yapı veya nesne gösterebilir.
- Normalde değişkenler belirli bir değeri içerir. (direct reference)

▶İşaretçiler belirli değere sahip olan değişkenin bellek adresini içerir (indirect reference)

≻İşaretçi İşleçleri

İşaretçi İşleci	Anlamı	Görevi
&	Adres İşleci	Değişkenin bellek adresini döndürür.
*	Adres İçeriği	İlgili adresteki veriyi (değeri) döndürür.
& ve * birbirinin tümleyenidir (tersidir).		

```
int a = 5;
char b = 'z';
char *ptr_char = NULL;
ptr_char = &b;
```

Adres	Değişken	Değer
0100	•	5
0101	a	
0102	b	ʻz'
0103	ptr_char	0102
0107		
0108		
0109		

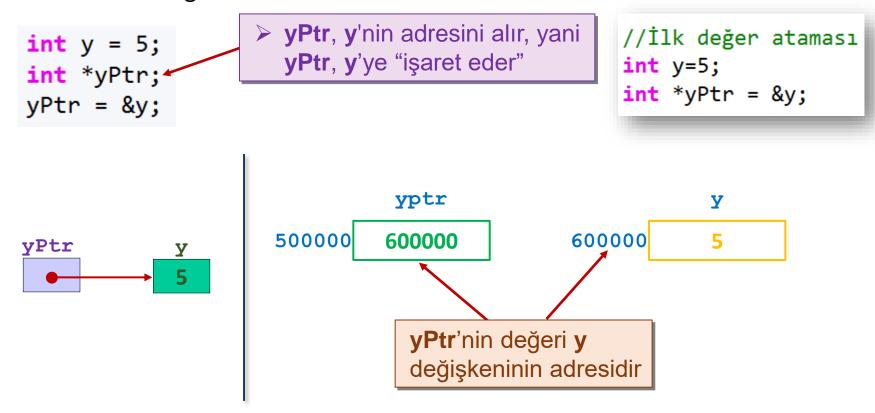

▶İşaretçi değişkenlerin bildirimi

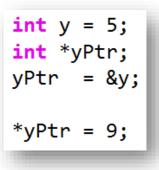
```
tip * işaretciAdi;

> Alacağı değerler : 0, NULL, ya da
herhangi bir adres
> 0 or NULL hiçbir şeyi göstermez.
int *myPtr1, *myPtr2;
```

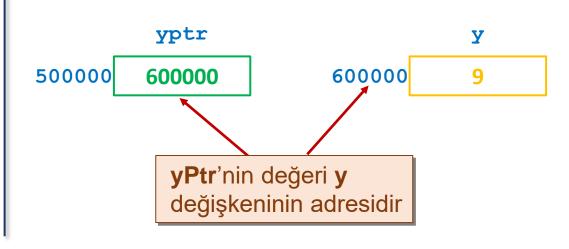
- **>&** (Adres İşleci) ⇒ "address of"
 - ➤ Bellek adresini geri döndürür

- ➤* (Adres İçeriği) ⇒ "value pointed by"
 - ➤ Bellek adresinin içeriğini geri döndürür
- * ve & birbirlerinin tersidir.

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [1]_isaretci.cpp

```
x'in adresi : 007BFC8C
xptr'in icerigi : 007BFC8C
x'in degeri : 3

(*xptr)'nin degeri : 3

* ve & operatorleri birbirinin tümleyenidir
&*xptr: 007BFC8C
*&xptr: 007BFC8C
Press any key to continue . . .
```

İşaretçi Aritmetiği

≥İşaretçilerle kullanılabilecek aritmetik işleçler

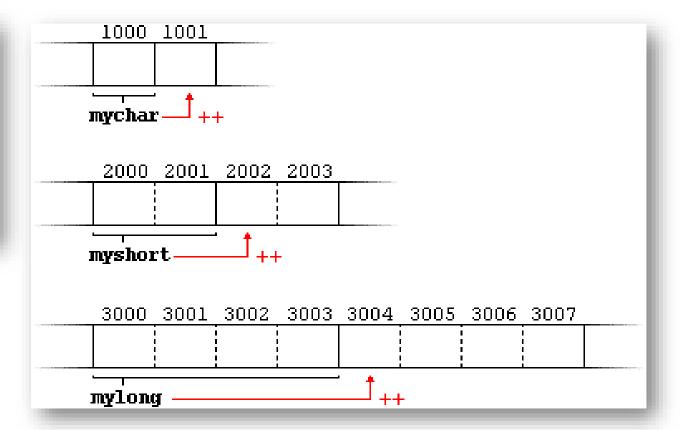
```
>++, --, +, +=, -, -=
```

Adres	Değer	
0100	0	
0101	0	
0102	0 1	
0103	0 ⇒1	
0104	0	
0105		
0106	0	
0107	0	
0108	0	
0109	0	
010A		

İşaretçi Aritmetiği...

```
char *mychar;
short *myshort;
long *mylong;

mychar++;
myshort++;
mylong++;
```



```
ÖRNEK: ⇒ [2]_aritmetik.cpp
                                                                    savilar:0055F794
                                                                    sayilar[0] adresi:0055F794
                                                                    sayilar isaretci sabitinin boyutu:20
   int sayilar[5];
                                                                    savi:20
   int sayi = 15;
                                                                    adres:0055F788
                                                                    isaretcinin boyutu:4
   int* sayiPtr;
   //cin>>sayi;
                                                                    *(a + 3) => 5
   sayiPtr = &sayi;
                                                                     *(p++)
                                                                            => 0
                                                                    *(p)
                                                                             => 1
   *sayiPtr = 20; //sayi = 20;
   cout << "sayilar:" << sayilar << endl</pre>
       << " sayilar[0] adresi:" << &sayilar[0] << endl</pre>
       << "sayilar isaretci sabitinin boyutu:" << sizeof(sayilar)52</pre>
                                                                    Press any key to continue . . .
   cout << "sayi:" << sayi << endl
       << "adres:" << sayiPtr << endl
       << "isaretcinin boyutu:" << sizeof(sayiPtr) << endl<< endl;</pre>
   int a[5] = { 0,1,2,5,7 };
   int *p;
   p = a;
   cout << "*(a + 3) => " << *(a + 3) << endl;
   cout << "*(p++) => "<< *(p++) << endl;
   cout << "*(p) => " << *(p) << endl<<endl;</pre>
   //cout<<*(++a); //hatalı, a işaretçi sabitidir, değeri değiştirilemez
```


İşaretçiler ve Diziler

- Dizinin ilk elemanının adresini içeren dizi adı aslında işaretçi gibi düşünülebilir.
- ≥İşaretçiler, dizi elemanları ile ilgili işlemlerde kullanılabilir.

```
int sayilar[5];
int * p;
p = sayilar;
```

```
int sayi;
int *p1 = &sayi;
```

İşaretçiler ve Diziler...

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [3]_dizi.cpp

```
int sayilar[5];
int * p;
p = sayilar;
*p = 10;
                  *p = 20;
p++;
p = \&sayilar[2]; *p = 30;
p = sayilar + 3; *p = 40;
p = sayilar; *(p + 4) = 50;
for (int n = 0; n < 5; n++)
    cout << sayilar[n] << ", ";</pre>
```

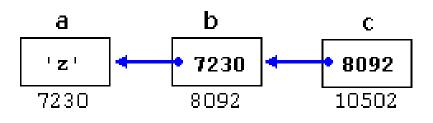
Karakter Katarları

```
const char* katar = "SAKARYA";
                                                           *(katar+4) \Rightarrow' R'
                                                            katar[4] \Rightarrow' R'
char katar[] = "SAKARYA";
char* katarPtr = katar;
                       Ά
                               'K'
                                      Ά
                                              'R'
                      1001
               1000
                              1002
                                     1003
                                             1004
                                                    1005
                                                           1006
                                                                   1007
   katar ⇒ "SAKARYA"
     &katar ⇒ 1000
```

İşaretçi Gösteren İşaretçiler

```
char a;
char *b;
char **c;

a = 'S';
b = &a;
c = &b;
```


Struct Gösteren İşaretçiler

$\triangleright \ddot{O}RNEK: \Rightarrow [4]_struct.cpp$

```
int metre;
int cmetre;
int main()
{
    Olcu *d1 = new Olcu;
    //Olcu *d1 = (Olcu *)malloc(2*s:
```

- new komutuyla ayrılan yerlerin delete ile boşaltılması gereklidir.
- Aksi taktirde bellek sızıntıları (memory leak) meydana gelir. Özellikle uzun süreli çalışacak ya da fazla miktarda dinamik bellek kullanan programlarda bellek sızıntıları çok büyük sorunlara neden olabilir.
- Program sonlandığında ayrılan yerlerin kontrolü işletim sistemine geçer.

```
//Olcu *d1 = (Olcu *)malloc(2*sizeof(int)); // C tarzı yer ayırma

cout << "uzunluk(metre) giriniz: "; cin >> d1->metre;
cout << "uzunluk(cmetre) giriniz:: "; cin >> d1->cmetre;

cout << d1->metre << " m " << d1->cmetre << " cm" << endl;

system("pause");
return 0;</pre>
```

Fonksiyon Parametresi Olarak İşaretçiler

- ➤ Bir fonksiyona parametre aktarmanın iki yolu vardır.
 - ➤ Değerle Çağırma
 - ➤ Adresle Çağırma
 - ➤ Adresle Çağırma İşaretçiler ile yapılır.

```
//Değer ile Çağırma
#include <iostream>
using namespace std;
void arttir(int x) {
    X++;
int main() {
    int sayi = 7;
    cout << "sayi: " << sayi << endl;</pre>
    arttir(sayi);
    cout << "sayi: " << sayi << endl;</pre>
    system("pause");
    return 0;
```

```
//Adres ile Çağırma
#include <iostream>
using namespace std;
void arttir(int *x) {
    (*x)++;
int main() {
    int sayi = 7;
    cout << "sayi: " << sayi << endl;</pre>
    arttir(&sayi);
    cout << "sayi: " << sayi << endl;</pre>
    system("pause");
    return 0;
```

Fonksiyon Parametresi Olarak İşaretçiler...

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [5]_fonksiyon.cpp

```
void centimize(double* ptrd)
    //*ptrd= *ptrd * 2.54;
    for (int j = 0; j < MAX; j++) {
        *ptrd *= 2.54;
        ptrd++; //ptrd varray dizisi elemanlarına işaret eder
double varray[MAX] = { 10.0, 43.1, 95.9, 59.7, 87.3 };
//double var=10.0;
//centimize(&var);
centimize(varray);
for (int j = 0; j < MAX; j++)
    cout << "vararray[" << j << "]=" << varray[j] << " cm" << endl;</pre>
```


Fonksiyon Parametresi Olarak İşaretçiler...

Gönderilen adresin içeriğinin değiştirilememesini garanti etmek için

const ifadesi kullanılabilir.

→ ÖRNEK: ⇒ [6] fonksiyon.cpp

- strcpy() tanımlamasında kullanılan const char* hedef argümanı, hedefin işaret ettiği karakterlerin strcpy() fonksiyonu tarafından değiştirilemeyeceğini belirtir.
- Hedef işaretçisinin kendisinin değiştirilemeyeceği anlamına gelmez. Bunu yapmak için argüman tanımlaması char* const hedef şeklinde yapılmalıdır.

Fonksiyon Parametresi Olarak İşaretçiler...

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [7]_fonksiyon.cpp

```
char metin[] = "Bilgisayar Muhendisligi";
cout << "Cevirme isleminden onceki metin : " << metin << endl;
buyukHarfeCevir(metin);
cout << "Cevirme isleminden sonraki metin : " << metin << endl;</pre>
```


Fonksiyon İşaretçileri

- ➤ Bir fonksiyona işaret ederler
- Fonksiyon işaretçisi, bir fonksiyona parametre olabilir
- Fonksiyon işaretçisi bir fonksiyondan geri döndürülebilir
- ➤ Birden fazlası dizi olarak tanımlanabilir
- ➤ Başka bir fonksiyon işaretçisine atanabilir

```
// int parametresi alan ve int döndüren bir fonksiyon işaretçisi
int(*fonk1) (int);

// iki adet int parametre alan ve int işaretçisi döndüren fonksiyon
int* fonk2(int, int);
```


Fonksiyon İşaretçileri...

```
\triangleright ORNEK: \Rightarrow [8] fonksiyon.cpp
                                             int kareAl(int x)
                                                 return x * x;
 int(*islem)(int);
                                             int kubAl(int x)
 int i;
 char c;
                                                 return x * x*x;
 cout << "Bir Sayi Gir : "; cin >> i;
 cout << " İŞLEM [Kare Alma - 1, Küp Hesaplama - 2]"; cin >> c;
                                                             kareAl fonksiyonunun
 if (c == '1')
                                                             başlangıç adresi islem
      islem = kareAl;
                                                             fonksiyon pointerina
 else if (c == '2')
                                                                   atanıyor
      islem = kubAl;
                                            Seçilen
 else {
                                           fonksiyon
      cout << "Yanlis Secim";</pre>
                                          çalıştırılıyor
      return 0;
 cout << "Sonuc = " << islem(i) << endl;</pre>
```

Dinamik Bellek Yönetimi

- **≻new** ve **delete** operatörleri
- ▶new komutu ile tahsis edilen yerin başlangıç adresi döndürülür

new veri_tipi [uzunluk]

```
int *ptr1;
int *ptr2 = new int[3];  // 3*sizeof(int) kadar yer tahsis et

delete ptr1;  // ptr için tahsis edilen yeri serbest bırakır (boşaltır)
delete[] ptr2;  // elemanlar dizisi için tahsisli yeri boşaltır
```


Dinamik Bellek Yönetimi...

- ➤ Bellek tahsisinin başarılı olup olmadığı C++'da iki yol ile belirlenir.
 - Exception (istisna) kullanımı
 - ➤ Yer tahsisi başarısız olduğunda bad_alloc tipinde bir istisna yollanır.
 - bad_alloc istisnası yollandığında programın çalışması sonra erdirilir.
 - 2 Nothrow
 - > Program sonlandırılmaz ve istisna yollanmaz.
 - >new operatörü tarafından boş (null) bir işaretçi döndürülür.
 - Program çalışmayı devam ettirir.

```
int *ptr;
ptr = new (nothrow) int[3];

if (ptr)
    cout << "Bellek Tahsisi Gerçekleştirildi";
else
    cout << "Bellek Tahsisi Gerçekleştirilmedi";</pre>
```


Dinamik Bellek Yönetimi...

\triangleright <u>ÖRNEK:</u> \Rightarrow [9]_dinamikdizi.cpp

```
long *dizi;
int n;
cout << "Kac sayi gireceksiniz?"; cin >> n;
dizi = new long[n];
//dizi=NULL;
if (dizi == NULL)
    return 0;
for (int i = 0; i < n; i++)
    cout << "sayiyi giriniz ";</pre>
    cin >> dizi[i];
cout << "Girdiğiniz degerler
for (int i = 0: 1 < n; i++)
    cout 
dizi[i] << ", ";</pre>
delete[] dizi;
```

- Program çalışırken dinamik olarak bellek ayırmak(new)/silmek(delete).
- Bellek ayrılamaz ise NULL değeri döndürülür.

ÖRNEK: ⇒ [10]_dinamikdizi.cpp

```
// heap bölgesinde n kadar tamsayılık yer açıldı
int *ptrInt = new int[n];
cout << ptrInt << endl;</pre>
                               // heap bölgesinde açılan n kadar tamsayılık
                                // yerin başlangıç adresi
ptrInt[0] = 10;
cout << *(ptrInt + 0); // 10 değerini yazar...</pre>
char *mesaj = new char[10];
cout << mesaj << endl;</pre>
                                // mesaj için ayrılan yerin başlangıç adresini
                                // yazdırmasını bekleriz ama karakter katarı gösteren
                                // bir işaretçi değişkeni olduğundan karakter katarı yazdırılır.
int *ptr2 = (int*)mesaj;
cout << ptr2 << end1;
                                // mesaj için ayrılan yerin başlangıç adresi yazdırılır
delete[] ptrInt;
delete[] mesaj;
ptrInt = NULL;
mesaj = NULL;
```

ÖRNEK: ⇒ [11]_dinamikdizi.cpp

```
numara[10];
                                                    char
Ogrenci * ogrenciler[100];
                                                    char ad[10];
                                                    char soyad[10];
int ogrenciSayisi = 0; cin >> ogrenciSayisi;
                                                    float genelOrtalama;
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   ogrenciler[i] = new Ogrenci();
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << "NUMARA : "; cin >> ogrenciler[i]->numara;
   cout << "AD : "; cin >> ogrenciler[i]->ad;
   cout << "SOYAD : "; cin >> ogrenciler[i]->soyad;
   cout << "GENEL ORT. : "; cin >> ogrenciler[i]->genelOrtalama;
   //getline(cin,ogrenciler[i].genelOrtalama);
   cout << "\n----\n";
```


struct Ogrenci

ÖRNEK: ⇒ [12]_dinamikdizi.cpp

```
int ogrenciSayisi = 0; cin >> ogrenciSayisi;
Ogrenci* ogrenciler = new Ogrenci[ogrenciSayisi];
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << "NUMARA : ";
                              cin >> ogrenciler[i].numara;
   cout << "AD : "; cin >> ogrenciler[i].ad;
   cout << "SOYAD : "; cin >> ogrenciler[i].soyad;
   cout << "GENEL ORT. : "; cin >> ogrenciler[i].genelOrtalama;
   cout << "\n----\n";</pre>
for (int i = 0; i < ogrenciSavisi; i++)</pre>
   cout << "\n----\n";
   cout << "NUMARA : " << ogrenciler[i].numara << endl;</pre>
   cout << "AD : " << ogrenciler[i].ad << endl;</pre>
   cout << "SOYAD : " << ogrenciler[i].soyad << endl;</pre>
   cout << "GENEL ORT. : " << ogrenciler[i].genelOrtalama << endl;</pre>
delete[] ogrenciler;
ogrenciler = NULL;
```

```
struct Ogrenci
{
    string numara;
    string ad;
    string soyad;
    float genelOrtalama;
};
```

ÖRNEK: ⇒ [13]_dinamikdizi_isaretci.cpp

```
Ogrenci* pOgr = new Ogrenci[ogrenciSayisi];
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << "NUMARA : "; cin >> pOgr->numara;
   cout << "AD : "; cin >> pOgr->ad;
   cout << "SOYAD : "; cin >> pOgr->soyad;
   cout << "GENEL ORT. : "; cin >> pOgr->genelOrtalama;
   cout << "\n----\n";
    pOgr++;
pOgr -= ogrenciSayisi;
cout << setw(20) << "AD" << setw(20) << "SOYAD"
    << setw(20) << "NUMARA" << setw(20) << "ORTALAMA" << endl;</pre>
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << setw(20) << p0gr->ad;
   cout << setw(20) << p0gr->soyad;
   cout << setw(20) << p0gr->numara;
   cout << setw(20) << p0gr->genelOrtalama;
    pOgr++;
   cout << endl;</pre>
pOgr -= ogrenciSavisi;
delete[] pOgr;
pOgr = NULL;
```

```
struct Ogrenci
{
    string numara;
    string ad;
    string soyad;
    float genelOrtalama;
};
```


ÖRNEK: ⇒ [14]_dinamikdizi_index.cpp

```
Ogrenci* pOgr = new Ogrenci[ogrenciSayisi];
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << "NUMARA : "; cin >> pOgr[i].numara;
   cout << "AD : "; cin >> pOgr[i].ad;
   cout << "SOYAD : "; cin >> pOgr[i].soyad;
   cout << "GENEL ORT. : "; cin >> pOgr[i].genelOrtalama;
   cout << "\n----\n":
cout << setw(20) << "AD" << setw(20) << "SOYAD"
    << setw(20) << "NUMARA" << setw(20) << "ORTALAMA" << endl;</pre>
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
   cout << setw(20) << p0gr[i].ad;</pre>
   cout << setw(20) << p0gr[i].soyad;</pre>
   cout << setw(20) << p0gr[i].numara;</pre>
   cout << setw(20) << pOgr[i].genelOrtalama;</pre>
   cout << endl:</pre>
delete[] pOgr;
pOgr = NULL;
```

```
struct Ogrenci
{
    string numara;
    string ad;
    string soyad;
    float genelOrtalama;
};
```

Dinamik Nesneler

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [15]_OBS.cpp, ogrenci.cpp, ogrenci.h

```
int ogrenciSavisi = 0;
cin >> ogrenciSayisi;
string gecici;
getline(cin, gecici);
Ogrenci* ogrenciler = new Ogrenci[ogrenciSayisi];
Ogrenci ogr1;
Ogrenci* ogr2 = new Ogrenci();
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
    ogrenciler[i].bilgiGirisi();
    //cout<<(ogrenciler+i)->getAd();
for (int i = 0; i < ogrenciSayisi; i++)</pre>
    ogrenciler->bilgiYazdir();
    ogrenciler++;
ogr1.bilgiGirisi();
cout << ogr1.getAd();</pre>
ogr2->bilgiGirisi();
```

```
class Ogrenci
private:
   string ad;
    string soyad;
    string numara;
    int notOrtalamasi:
public:
   Ogrenci();
   ~Ogrenci();
   void bilgiGirisi();
   void bilgiYazdir();
   void setAd(string ad);
    void setSoyad(string soyad);
    void setNumara(string numara);
    void setNotOrtalamasi(int notOrtalamasi);
    string getAd() const;
    string getNumara() const;
    string getSoyad() const;
    int getNotOrtalamasi() const;
};
```


Dinamik Nesneler

 $\triangleright \overset{\circ}{ORNEK}$: \Rightarrow [16]_bolum.cpp, bolum.h, bolum.cpp, personel.h, tarih.h

```
Bolum *bilgisayar = new Bolum("Bilgisayar Muhendisligi");
Bolum emk("Endüstri Müh.");
Personel *ayse = new Personel();
ayse->bilgiGir();
bilgisayar->setBolumBaskani(ayse);
Personel* ahmet = new Personel();
emk.setBolumBaskani(ahmet);
ahmet->bilgiGir();
emk.setBolumKoordinatoru(ayse);
                                        delete komutuyla nesne
                                        yok edilirken yıkıcısı çalışır.
 bilgisayar->yazdir();
 emk.yazdir();
 delete ahmet;
 delete ayse;
```


void İşaretçi

- ➤ Herhangi bir tipi gösterebilir
- ➤* işareti doğrudan kullanılamaz
- Tip dönüşümü gerektirebilir.

void İşaretçi...

\triangleright ÖRNEK: \Rightarrow [17]_void.cpp

```
int
        intvar;
                                //integer değişken
float flovar;
                                //float değişken
int* ptrint;
                               //int gösteren işaretçi
float* ptrflo;
                               //float gösteren işaretçi
void* ptrvoid;
                               //void gösteren işaretçi
ptrint = &intvar;
                               //int* to int*
//ptrint = &flovar;
                               //Hata, float* to int*
//ptrflo = &intvar;
                               //Hata, int* to float*
ptrflo = &flovar;
                               //float* to float*
ptrvoid = &intvar;
                               //int* to void*
ptrvoid = &flovar;
                                //float* to void*
```

void İşaretçi...

ÖRNEK: ⇒ [18]_void.cpp

```
char ch = 'A';
int i = 5;

arttir(&ch, sizeof(char));
arttir(&i, sizeof(int));

cout << "Karakter : " << ch << endl;
cout << "Sayi : " << i << endl;</pre>
```

```
void arttir(void *veri, int pSize)
{
    if (pSize == sizeof(char))
    {
        char *pChar;
        pChar = (char*)veri;
        ++(*pChar);
    }
    else if (pSize == sizeof(int))
    {
        int *pInt;
        pInt = (int*)veri;
        ++(*pInt);
    }
}
```

KAYNAKLAR

- ➤ Deitel, C++ How To Program, Prentice Hall
- ➤ Horstmann, C., Budd,T., Big C++, Jhon Wiley&Sons, Inc.
- ➤ Robert Lafore, Object Oriented Programming in C++, Macmillan Computer Publishing
- ➤ Prof. Dr. Celal ÇEKEN, Programlamaya Giriş Ders Notları
- ➤ Prof. Dr. Cemil ÖZ, Programlamaya Giriş Ders Notları

